

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
41 (1999)

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-23-0

BRNO 2000

9990385

150, —

PŘEHLED VÝZKUMŮ 41 (1999)

Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: infor@iabrno.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.

Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla, Ph.D.,
PhDr. Lubomír Šebela, CSc., RNDr. Vladimír Hašek, DrSc.,
Mgr. Richard Zatloukal, Miroslav Lukáš, Alice Del Maschio,
Dana Gregorová

Na titulním listě: Orlovice, okr. Vyškov. Letecký dokumentační snímek
zaniklého hradu.

Tisk: BEKROS

Náklad: 350 ks

© 2000 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

a v dřívějším stavu bylo zachováno pouze již na zaniklých němčických „Svinovech“. Bez další prospekce ve vlastních Němčicích však není zcela vyloučena ani jiná eventualita - vedle možné současné existence obou těsně sousedících sídel mohly být Němčice i nahrazujícím, vývojově mladším prvkem, uvážíme-li jejich formálně i kvalitativně příkře odlišnou tvářnost od sídliště na „Svinovech“.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Prameny a literatura:

- Černý, E. 1982: Jak byla zjišťována nebo upřesňována lokalizace jednotlivých zaniklých středověkých osad na Drahané vrchovině, *Vlastivědný věstník moravský* XXXIV/3, 310-325.
- Černý, E. 1992: Výsledky výzkumu zaniklých středověkých osad a jejich plužin. *Historicko-geografická studie v regionu Drahané vrchoviny*. Brno.
- Doležel, J. 1993: Lokalizace a průzkum tří zaniklých středověkých vsí v povodí Svitavy a Svatky (okr. Blansko, Brno -venkov), *Přehled výzkumů 1991*, 82-85.
- Doležel, J. 1996: Lokalizace a povrchový průzkum zaniklé středověké vsi Vznětín, k. ú. Hluboké u Kunštátu (okr. Blansko), *Přehled výzkumů 1992*, 81-83.
- Doležel, J.-Plech, J. 1999: Kotvrdovice (okr. Blansko), *Přehled výzkumů 40 (1997-1998)*, 341-342.
- Hosák, L. 1933: *Dějiny Boskovska*. 2. Od počátků hnutí husitského do bitvy na Bílé hoře. *Vlastivěda Boskovska VIII*. Boskovice.
- KP: Brandl, V., Bretholz, B. (edd.), *Libri citationum et sententiarum seu Knihy pŕuhonné a nálezové I ss. Brunae 1872 ss.*
- ZDO: Chlumecky, P. R. v.-Chytil, J.-Demuth, C.-Wolfskron, A. R. v. (Hrsg.), *Die Landtafel des Markgraftumes Mähren. Olmützer Cuda*. Brünn 1856.

Resumé:

Němčice (Bez. Blansko). Feld- und Waldflur „Svinovy“. Mittelalterliche Ortswüstung unbekanntens Namens (Hostěvsko, Suchov oder Svinovy?). Oberflächenuntersuchung des Archäologischen Instituts der Akademie der Wissenschaften der Tschechischen Republik, Brno.

Die bisher lebendige örtliche Tradition situiert in die Waldrandflur „Svinovy“ ca 1 km südwestlich der Němčicer Filialkirche des Hl. Nikolaus die gleichnamige mittelalterliche Ortswüstung. Die mündliche Überlieferung wurde bei der systematischen Erforschung der

Ortswüstungen in dem Drahaný-Hügelland durch E. Černý bestätigt, als er an der angegebenen Stelle tatsächlich im Jahre 1981 eine untergegangene mittelalterliche Siedlung lokalisierte und in dem anliegenden bewaldeten Terrain auch entsprechende Ackergründe dokumentierte. Die Feststellung E. Černýs wurde nachfolglich durch weitere Forschungen im März 1990 und März und April 1999 ergänzt, die neben den bisher bekannten Relikten der Ortswüstung auf der Südwestseite des Tals eine gleichzeitige Besiedlung auch auf der gegenüberliegenden nordöstlichen Seite bewiesen und eine genügende Menge chronologisch empfindlichen archäologischen Materials zusammenbrachten.

Die mittelalterliche Ortswüstung in der Flur „Svinovy“ nahm das seichte Tal der flachen Hochebene des Drahaný-Hügellands in der Seehöhe von ca 582-596 m ein. Während auf dem bewaldeten rechten Talufer auf einer Fläche von ca 50-60 x 30 m im Relief Oberflächenspuren von wahrscheinlich drei Bauerngütern erhalten blieben, konnten auf dem linken, bisher bestellten Bachufer Keramikfunde in einem 200 m langen und 55-65 m breitem Streifen verzeichnet werden. Diese Feststellung spiegelt entweder die ungleichmäßige Besiedlung der beider Talseiten oder deren Reduktion in der Endphase der Besiedlung wider. Die relativ häufigen Keramikfunde (rund 140 Fragmente) datieren die Entstehung des Dorfes vor die Mitte des 13. Jahrhunderts (Horizont der graphithaltigen rädchenverzierten Töpferware) und seinen Untergang wohl noch ans Ende des 13. Jahrhunderts. Einige gefundene jüngere Fragmente aus dem 14. und 15. Jahrhundert gelangten in das Areal der Ortswüstung wohl sekundär. Das Gebiet der Ortswüstung wurde nachher dem Nachbardorf Němčice angefügt und den Westteil der Ackergründe sowie des Dorfes bedeckte der Wald. Der Ostteil der Ackergründe, der dem Nachbardorf näher lag, blieb jedoch bestellt und unterschied sich stark durch seine getrennten Abschnitte von den Längsackergründen von Němčice. Die Ortswüstung in der Flur „Svinovy“ fällt also in die verhältnismäßig zahlreiche Gruppe mittelalterlicher Siedlungen in dem Drahaný-Hügelland, die noch vor dem Ende des 13. Jahrhunderts verlassen wurden. Ohne eine weitere Prospektion ist die Beziehung der Ortswüstung zu Němčice nicht ganz zuverlässig zu formulieren, neben der möglichen gleichzeitigen Existenz können Němčice die ältere Gemeinde ersetzt haben und daher jünger sein.

NEMILANY (okr. Olomouc)

„Na kopci, Kapitulní“. Středověk, novověk. Sídlíště, pohřebiště. Záchraný výzkum.

V květnu až září 1999 proběhl předstihový archeologický výzkum na trase nově budované

dálnice R 35 v katastru obce Nemilany, vzdálené asi 2 km jižně od ●lomouce. Samotná lokalita se nachází na SV okraji Křelovské pahorkatiny, v nadmořské výšce 220-254 m n. m., v místech nápadného stupně, jehož výškový rozdíl povrchu hrany svahu s přílehlou sníženinou údolí řeky Moravy činí okolo 50 m. Identifikace lokality v mapě MZ 1 : 10 000, list 24-22-24, v souřadnicích 268 mm od Z s. č., 122 mm od J s. č.; 267 mm od Z s. č., 116 mm od J s. č.; 342 mm od Z s. č., 130 mm od J s. č.; 344 mm od Z s. č., 119 mm od J s. č.; 354 mm od Z s. č., 130 mm od J s. č.; 355 mm od Z s. č., 125 mm od J s. č.

Stavba dálnice přinesla zajímavé informace o rozložení osídlení v daném mikroregionu na rozhraní Křelovské pahorkatiny a údolí řeky Moravy. V pásu dálnice, orientovaném přibližně Z-V s plochou asi 8 ha, bylo identifikováno a prozkoumáno 168 sídlištních objektů datovaných od neolitu až po novověk a 64 hrobů z pozdního eneolitu (kultura se šňůrovými poháry - KŠP) a tzv. středohradištního období (9. stol.). Jednotlivé areály sídlišť i pohřebišť lze od sebe poměrně spolehlivě oddělit. Nejstarší horizont osídlení spadá do konce neolitu (kultura s moravskou malovanou keramikou - 6 jam) a na počátek eneolitu (kultura s nálezkovitými poháry - 3 jámy) a nalézají se roztroušeně v nejvyšších partiích odkryté plochy na poměrně velké ploše částečně překrývající následující kultury. Další sídliště se nachází na západním svahu obráceném do údolní nivy a můžeme jej přiřadit pozdně eneolitické kultuře se zvoncovými poháry (KZP; min. 11 jam). Do eneolitu též předběžně datujeme druhotný pohřeb v mělké kruhové sídlištní jámě v poloze na zádech s nohama uspořádanými do „tureckého sedu“ a s dolní čelistí obrácenou „do lebky“. Kromě bohaté ŠI (asi 20 ks.), nalezené v zásepě pod i vedle skeletu, nebyl objeven průkaznější datovací materiál.

Ojedinele se zde vyskytl i jeden sídlištní objekt datovaný do starší doby bronzové - věteřovská kultura. K nejmladšímu časovému horizontu lze přiřadit slovanské sídliště z 10. stol. (14 jam) ležící na malé terásce na samém úpatí svahu v poloze „Kapitulní“. Na sídlištních se nachází též tři obecně pravěké příkopy, které nelze prozatím spolehlivě datovat a přiřadit konkrétnímu sídlišti. Samotný závěr lidských aktivit lze spojit s opevňovacími pracemi z konce II. světové války (duben 1945).

Pohřebiště zde nalezené datujeme jednak do pozdního eneolitu (KŠP) a jednak do raného středověku 2. pol. 9-9/10 stol. Prvnímu pohřebišti můžeme s jistotou přiřadit šest kostrových hrobů s poměrně bohatým keramickým inventářem (1-7 nádob). V převážně mělkých obdélných hrobových jamách, s orientací S-J, leželi špatně dochované skelety jedinců ve skrčené poloze na levém boku.

U dvou hrobů předpokládáme druhotné otevření hrobových jam vzhledem k dislokaci celého skeletu (H 4) popřípadě některé části skeletu (H 50 - lebka v oblasti pánve). U hrobu H 50 byla též ve dně jámy zaznamenána kulová konstrukce čtyř do obdélníku rozmístěných jamek. Všech šest hrobů leží soustředěno v pásu širokém 20-30 m orientovaném přibližně S-J směrem respektujícím nejvýše prozkoumanou část dálnice.

Slovanské kostrové pohřebiště se nalézá na samotné hraně pahorkatiny nad západním svahem nad údolní nivou řeky Moravy a rozkládá se v pásu orientovaném SZ-JV. Trasou záboru dálnice byl zachycen S okraj pohřebiště s 53 lidskými a 3 koňskými hroby. O struktuře pohřebiště si můžeme prozatím udělat jen zběžnou představu. Většina lidských hrobů byla orientována Z-V (81,27%), méně pak V-Z (13,23%), JZ-SV (3,78%) a nejméně pak orientované S-J a SV-JZ (1,89%). Prokazatelných bojovníků identifikovaných nálezy zbraní (meč, šavle, kopí, šipky do luku, sekery) tvoří na pohřebišti překvapivých 18,9% populace (tj. 10 jedinců), z nichž tři podle ostruh (5 ks.) a patrně i další dva díky meči a šavli využívali k boji i koně, čímž je můžeme označit minimálně za příslušníky jízdní družiny mající blízký kontakt s velkomoravskou nobilitou na nedalekém hradisku v Olomouci. Snadno identifikovatelné dětské pohřby tvoří na pohřebišti 20,79% (11 jedinců). Do tohoto počtu nebyl prozatím zařazen jeden sporný jedinec identifikovaný předběžně jako dětský plod (?), který byl nalezen při preparaci pánve hrobu H 8.

Kromě již zmíněných nálezů zbraní, obsahoval hrobový inventář nejčastěji: 23 ks železných nožů (ve 41,58% hrobů), 21 ks keramických nádob (ve 32,13% hrobů), 9 ks železných vědýrek (17% hrobů), 5 ks železných srpů (9,45% hrobů), ve 4 hrobech byly nalezeny skleněné korály do náhrdelníků, ve dvou hrobech 3 ks bronzových hrozníčkovitých náušnic a v jednom hrobu pak 1 ks stříbrné sloupečkové náušnice a 1 ks bronzové rolničky. Vedle běžných hrobů zde byly nalezeny i tři koňské pohřby, s jednotnou orientací V-Z, ležící v hrobových jamách jako ostatní lidské pohřby, se kterými bezprostředně sousedily. Tento zajímavý fenomén souvisí nepochybně s vlivy z Karpatské kotliny přelomu 9. a 10. stol., což podporuje i nález již zmíněné staromadžarské šavle. Na lokalitě byly nalezeny i dva hroby vymykající se běžným normám pohřebišť. Jednak jde o hrob ženy (vampíra ?), kdy byl skelet s orientací S-J obrácen na břicho (H 17) a „dekapitovaný“ pohřeb (H 24) měl lebku položenou na hrudníku a 10 ks železných šipek do luku bylo rozmístěno podél trupu (7 ks) a lebky (3 ks).

Marek Kalábek, Petr Vitula, AC VM●

Resumé:

Nemilany (Bez. Olomouc). Feldflur „Na kopci“, „Kapitulní“. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung, Gräberfeld. Rettungsgrabung.

NEZAMYSLICE (okr. Prostějov)

Bezejmenná trať. Doba hradištní (9. století). Sídliště, opevnění. Záchraný výzkum.

V květnu 1999 byl realizován, v rámci druhé etapy výstavby provozovny PB Plastu na jižním okraji Nezamyslic, záchraný archeologický výzkum pod vedením PhDr. M. Šmída. Bylo zde zachyceno nové sídliště z 9. století, které reprezentuje nepočetný soubor nálezů ze čtyř zásobních jam a několika drobných objektů. Plocha sídliště je situována na výrazném plochém návrší, které je omezeno ze západní strany vodotečí. Tvoří ho výrazná sprašová návěj, která má mírnou severní orientaci.

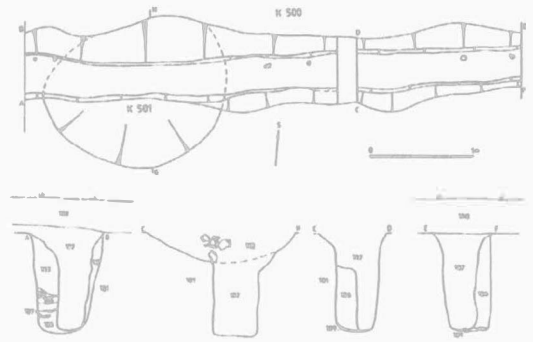
Po neohlášené výstavbě benzínové stanice, kdy došlo ke zničení řady objektů z období mladší doby kamenné a období Velké Moravy, a první etapy provozovny PB Plast, s. r. o., byla celá oblast podrobně sledována. V měsíci říjnu 1999 proběhl na sousední parcele archeologický dohled a následný záchraný archeologický výzkum při budování provozovny.

Na ploše výzkumu se podařilo zachytit průběh mohutného palisádového žlabu v úseku 4,86 m. Jeho šířka byla od 0,6-0,84 m a hloubka dosahovala 1 m (obr. 1). Ve dně se podařilo lokalizovat několik drobných jamek po hrotech kůlů, i když ty zde byly pouze vsazovány. Podle profilů bylo zjištěno, že palisáda ohraničovala a chránila osadu ze severní strany. Datují ji sporadické nálezy keramiky. Datování palisády do velkomoravského období a potvrzení slovanského osídlení uvnitř vymezené plochy řadí toto sídliště doposud k jednomu z mála fortifikovaných sídlišť tohoto období na střední Moravě.

Zdeněk Čížmář, ÚAPP Brno

Resumé:

Nezamyslice (Bez. Prostějov). Intravillan der Gemeinde. Burgwallzeit (9. Jh.). Siedlung, Befestigung. Rettungsgrabung.

Obr. 1. Nezamyslice - palisádový žlab sídliště 9. století. Palisadenrinne auf der Siedlung im 9. Jh.

POZOŘICE (okr. Brno-venkov)

Lesní trať „Na hradě“. Středověký hrad Vildenberk. Povrchový průzkum.

Obecně známý objekt se nachází v lesním komplexu ve střední části pozořického katastru, přibližně 2,5 km severovýchodně kostela Panny Marie v Pozořicích (Základní mapa ČR 1 : 10 000, list č. 24-41-23 z roku 1995: 111 mm od Z a 317 mm od J okrajové sekční čáry). Při informativní návštěvě dne 7. dubna 1999 se zde podařilo získat malý nálezový soubor ze souvrství, které na povrch vystupuje ve sníženém jihozápadním dílu hradního jádra, na okrajové hraně zhruba v severní třetině dlouhé severozápadní strany. Vedle fragmentu zvířecí kosti jde o 5 keramických zlomků (4 okrajové části hrnců a jednu výduř z tuhové zásobnice s dekorem), svým zařazením do období od přelomu 13. a 14. věku do druhé poloviny 14. století plně odpovídající dosavadním poznatkům (srov. Bolina 1984; Bolina-Doležel 1988, 340-341, 344-345, obr. 23, 24; Plaček-Procházková 1993; Plaček 1996, 367). V rámci možností pak bylo zahrnuto několik nehlubokých amatérských výkopů, narušujících mohutnou stavební destrukci v severovýchodním čele jádra hradu. Velmi vysoký podíl cihel ve zdejších destrukčních zásypech vypovídá přitom o hojném využití tohoto stavebního materiálu v konstrukci čelního objektu, ať již šlo o donjon či větší blokovou budovu.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

- Bolina, P. 1984: K lokalizaci a podobě hradu Vildenberka u Pozořic-Jezer, okres Brno-venkov, *Archaeologia historica* 9, 161-166.
- Bolina, P.-Doležel, J. 1988: Hradny na Drahanské vrchovině do konce 13. století (Počáteční stav výzkumu), *Archaeologia historica* 13, 321-352.